

Аліна Циплюк, Світлана Міліщук –
Луцький педагогічний коледж (м. Луцьк)

«Педагогічна технологія» та «методика навчання»: співвіднесеність понять у педагогічній науці

Увага спрямовується на теоретичне розкриття змістової сутності поняття «педагогічна технологія», досліджується його співвіднесеність із «методикою», яка виражає процедуру використання комплексу методів і прийомів навчання. З'ясовуються характерні ознаки, критерії, характеристики технологічності освітнього процесу вищої школи. Акцентується на взаємозалежності феноменів «технологія» й «методика» навчання, що виявляється у їх ієрархічності (методика – технологія) та взаємокомпонентності (методика – у складі технології) як прикладу руху від опису дій (методики навчання) до процедури якісного виконання описаних дій – ефективного навчання з гарантованим якісним результатом (технології навчання).

Ключові слова: педагогічна технологія, методика навчання, освітній процес, навчання, педагогічна майстерність, модель.

Постановка наукової проблеми та її значення. Домінантною характеристикою ХХІ століття є технологічність, яка передбачає перехід будь-якої діяльності, зокрема освітньої, на якісно новий щабель ефективності, оптимальності, наукоємності, результативності, що зумовлено, насамперед, вимогою та особливістю постіндустріального суспільства, як такого, що спрямоване на формування фахівця-інтелектуала спроможного до творчого пошуку, самоствердження, досягнення вершин професійної майстерності, шляхом використання новітніх технологій в освітній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті означеного питання конструктивними є наукові пошуки К. Баханова, Є. Белозерцева, В. Воронова, П. Гусака, В. Косухіна, І. Осадченко, П. Образцова, І. Підласого, О. Пометун, В. Сластьоніна та ін.

На сьогодні, незважаючи на певну кількість досліджень, спрямованих на вивчення питання використання технологій в освітньому просторі, відсутнє чітке визначення означеного поняття. Окрім цього в педагогічній літературі

використовується велика кількість його варіантів, таких як: «технологія навчання», «технологія виховання», «технологія розвитку», «освітня технологія» тощо.

Мета статті полягає в осмисленні змістової сутності дефініцій «педагогічна технологія» й «методика навчання» та розкритті їх співвіднесеності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед звертаємо увагу на те, що феномен «педагогічна технологія» з'явився у науковій літературі на початку 1960-х років як наслідок бурхливого розвитку науково-технічного прогресу в різних галузях теоретичної та практичної діяльності людини, в тому числі й в галузі освіти, тому природною слід уважати спробу науковців обґрунтувати сутність категорії «педагогічна технологія» як похідного від первинного значення поняття «технологія», яке в технічних науках включає, по-перше, процес оброблення і перетворення, в результаті якого виходить готова продукція; по-друге, нормативну сторону цього процесу, що визначає алгоритм дій.

Як стверджує І. Підласий, володіння технологіями стає на сьогодні загальною і пріоритетною потребою ринку праці, визначає напрямки опанування професійних умінь, враховується при оцінках якості і вартості освітньо-виховних послуг. Технологія ж в особистішому виконанні педагога стає головним продуктом на ринку педагогічних послуг. Відтак, педагогічна праця у своєму загальному вигляді тільки специфікою відрізняється від інших видів суспільно-корисної праці, має свій продукт, свої технології і їхню ринкову вартість. Власне, що до самого визначення поняття «технологія», то науковець трактує його як комплексний педагогічний вплив, що дозволяє одержати педагогічний продукт заданої кількості і якості відповідно до запроектованих витрат часу, сил і засобів [8].

Згідно з визначенням ЮНЕСКО: «Педагогічна технологія – це системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів і їхніх взаємодій, що мають своїм завданням оптимізацію форм освіти» [8].

Таким чином, під технологією розуміють спосіб реалізації людьми конкретного складного процесу шляхом поділу його на систему послідовних взаємозв'язаних процедур і операцій, котрі виконуються більш чи менш однозначно і метою мають досягнення гарантованого результату.

Відтак, технологія (технологічний процес) характеризується трьома ознаками:

- поділом процесу на взаємопов'язані етапи;
- координованим і поетапним виконанням дій, спрямованих на досягнення результату (поставленої мети);
- однозначністю виконання включених у технологію процедур і операцій, що є неодмінною і вирішальною умовою досягнення результатів, адекватних поставленій меті.

Педагогічна ж технологія – це «не просто дослідження в сфері використання технічних засобів навчання або комп'ютерів; це дослідження з метою виявити принципи і розробити прийоми оптимізації освітнього процесу шляхом аналізу факторів, що підвищують освітню ефективність, шляхом конструювання, застосування прийомів і матеріалів, а також за допомогою оцінки застосовуваних методів» [10].

О. Факторович виділяє декілька *підходів* до визначення поняття «педагогічна технологія»:

- науковідповідне тлумачення: педагогічна технологія як частина педагогічної науки, яка вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання (Г. Селевко, Н. Щуркова);
- організаційна концепція: педагогічна технологія як спосіб організації, модель учбового процесу, що гарантує отримання запланованого результату (І. Волков, В. Монахов, П. Самойленко, А. Сергеев);
- інструментальний підхід: педагогічна технологія як інструментарій освітнього процесу, як система вказівок, які повинні забезпечити ефективність і результативність навчання (В. Безпалько, Б. Ліхачов, В. Шепель) [5].

На думку В. Сластьоніна, поняття «педагогічна технологія» – це суворо наукове проектування і точне відтворення педагогічних дій, що гарантують успіх [11, с. 82].

Оскільки педагогічний процес будується на певній системі принципів, то як зауважує науковець, педагогічна технологія може розглядатися як сукупність зовнішніх і внутрішніх дій, спрямованих на послідовне здійснення цих принципів в їх об'єктивному взаємозв'язку, де цілком виявляється особистість педагога.

Є. Белозерцев стверджує, що нові технології відкривають можливості для оновлення змісту навчання і методів викладання, а найбільш істотними ознаками педагогічних технологій є такі: технологія розробляється під конкретний педагогічний задум, її основу складає певна методологічна, філософська позиція автора (наприклад, можна розрізнити технологію процесу передачі знань і технологію розвитку особистості); технологічний ланцюжок педагогічних дій, операцій, комунікацій будується відповідно до цільових установок, що мають форму конкретного очікуваного результату; технологія передбачає взаємозв'язану діяльність педагога й вихованців на договірній основі з урахуванням принципів індивідуалізації й диференціації, оптимальної реалізації людських і технічних можливостей, діалогічного спілкування; елементи педагогічної технології повинні, з одного боку, бути відтворені будь-яким педагогом, а з іншого – гарантувати досягнення планованих результатів (відповідно до державного стандарту) всіма вихованцями; органічною частиною педагогічної технології є діагностичні процедури, що містять критерії, показники й інструментарій вимірювання результатів діяльності [2, с. 268].

При цьому основними критеріями технологічності освітнього процесу Є. Белозерцев вважає:

- *законодоцільність* (опора на певну наукову концепцію, яка лежить в основі проектування зазначеної технології);
- *цілісність* (логічний взаємозв'язок структурних частин педагогічної системи, що забезпечує їй задані якості);

- *керованість* (діагностичне цілевизначення, здійснення моніторингу навчального процесу, його необхідна корекція);
- *ефективність* (відповідність освітнім стандартам, можливість досягнення поставлених цілей навчання й виховання, мінімальні тимчасові й економічні витрати);
- *відтворюваність* (можливість застосування іншими педагогами) [2, с. 269].

На основі узагальнення наукових позицій П. Гусак виокремлює положення, які, на його думку, розкривають специфіку педагогічної технології: педагогічна технологія – це послідовне та планомірне практичне втілення педагогічного процесу; це складова педагогічної системи, у якій цілеспрямоване використання комплексно чи окремо способів навчання підвищує ефективність освітнього процесу. В ній здійснюється навчальний процес, що конструюється від заданих початкових установок (цілі та зміст) і гарантує досягнення поставлених цілей, які у свою чергу формулюються через результати навчання, виражені в діях суб'єктів навчання. Постійно проводиться оцінювання поточних результатів, оперативний зворотній зв'язок, корекція навчання, обов'язкове завершальне оцінювання отриманого результату [4].

Отож, виходячи з аналізу парадигм, наявних у сучасній дидактиці, можна виокремити найбільш істотні *характеристики*, властиві педагогічній технології, а саме: ефективність, цілісність, законодоцільність, системність, науковість, інтегративність, якість і вмотивованість навчання, новизну, алгоритмізованість, інформаційну ємність, можливість тиражування, перенесення в нові умови тощо.

Крізь призму вище зазначеного як узагальнююче пропонуємо визначення В. Сластьоніна: педагогічна технологія – це законодоцільна педагогічна діяльність, що реалізує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і має більш високий ступінь ефективності, надійності і гарантованості результату, ніж це має місце за умови використання традиційних моделей навчання [11].

У контексті нашого дослідження доктор педагогічних О. Антонова

звертає увагу на розрізненості понять «педагогічна технологія» й «технологія навчання», визначаючи останнє як вужче, мета якого – у максимальній оптимізації організації навчального процесу, шляхом оволодіння навчальним матеріалом, курсом, окремими методика викладання.

Досить часто у педагогічних джерелах робиться спроба співвіднесення поняття «педагогічна технологія» з поняттям «методика навчання». У зазначеному плані конструктивною нам видається позиція дидактів П. Образцова та В. Косухіна, згідно якої технологія навчання носить яскраво виражений персоніфікований характер і за своєю суттю дуже близька до поняття «авторська методика навчання». Якщо поняття «методика» виражає процедуру використання комплексу методів і прийомів навчання, як правило, безвідносно до педагога, який їх здійснює, то технологія навчання припускає при цьому додавання до неї особи викладача в усіх її багатоманітних проявах. Звідси очевидно, що будь-яке дидактичне завдання може бути ефективно вирішеним за допомогою технології, спроектованої і реалізованої кваліфікованим педагогом-професіоналом.

Відтак, технологія навчання нерозривно пов'язана з педагогічною майстерністю педагога, а досконале володіння нею, власне, і є майстерністю. Існує думка, що педагогічна майстерність суто індивідуальна, тому її не можна передавати з рук у руки. Проте, якщо розглядати технологію навчання не як педагогічний процес, а як його проект, своєрідний інструментарій для організації та здійснення педагогічної діяльності, то зі всією очевидністю можна стверджувати, що технологія може реалізовуватися не тільки її автором, а й його послідовниками. При цьому, звичайно, вона уточнюватиметься з урахуванням особистісних професійних якостей і параметрів, проте головні її структурні компоненти все ж таки залишатимуться незмінними, оскільки вони пов'язані системно відповідно до конкретних цілей і задач, для яких проектувалися [6]. В цьому, на думку П. Образцова та В. Косухіна, й полягає одна з найважливіших відмінностей технології навчання від методики. До того ж, технологія навчання – це не що інше, як більш висока стадія розвитку методики, коли разом з її персоніфікацією здійснюється детальна розробка

основних складових – цілевизначення, прогнозування, вибір оптимальних форм, методів і засобів навчання, організація взаємодії учасників навчального процесу, оцінка, контроль і корекція знань, умінь і навичок тих, хто навчається, з метою гарантованого досягнення дидактичної мети [6]. Узагальнюючи, учені наголошують на взаємозалежності понять «технологія» та «методика» і не радять їх протиставляти один одному.

На схожості означених категорій також акцентує В. Воронов:

- методика говорить про дії педагога, прийоми, правила, умови, майже про те саме і технологія;
- методика учить, рекомендує застосовувати певні прийоми і правила, але технологічний підхід характеризують відмінні риси: діагностичність цілей і можливість виміряти ступінь їх досягнення; післяопераційний, алгоритмічний опис діяльності учасників педагогічного процесу; відтворюваність процедур, можливість повторити їх в аналогічних умовах [3, с. 170].

Слід відзначити, що деякі дослідники, співвідносячи поняття «технологія навчання» та «методичні основи», останнє визначають як похідне від першого. Так, О. Пометун методи інтерактивного навчання розглядає як складник технології інтерактивного навчання, разом з чітко спланованим очікуваним результатом навчання та розумовими і навчальними умовами й процедурами, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів [9, с. 24]. Тобто, за певних дидактичних умов методика навчання може перейти на рівень технології навчання. У зазначеному плані плідною нам видається думка К. Баханового, який вважає, що педагоги, котрі йдуть самостійним шляхом пошуку оптимальної системи навчання, «виявляють справжнє мистецтво і рано чи пізно приходять до створення технології» [1].

Отже, відмінностями між технологією навчання та методикою навчання на користь першого поняття є:

- наявність методики навчання у складі технології навчання та здатність методики навчання переходити на вищий ієрархічний рівень педагогічних категорій – технологію навчання;

- компонентна наповнюваність процесуального, кількісного та розрахункового характеру;
- персоніфікованість;
- притаманна відтворюваність, стійкість та якість результатів, тиражованість, системність, алгоритмічність, оптимальність [7, с. 11].

Як стверджує Г. Селевко, ми солідарні з такою думкою, відмінність методики та технології навчання полягає перш за все у правильності розстановки акцентів: методика відповідає на питання «як навчити», тоді як технологія – «як це зробити оптимально».

Варто відзначити, що близьким за уживаністю до терміна «технологія», на думку К. Баханова, є термін «модель». Їх дослідник чітко розмежовує: «Будь-яка педагогічна технологія є моделлю, але не кожна модель є технологією, а лише та, яка має специфічні ознаки: спроектованість, контрольованість, оптимальність тощо» [1]. Науковець також згадує про так звані «гнучкі технології», які посідають проміжне місце між моделлю і (жорсткою) технологією як спроба технологізувати організацію пошукової діяльності. Однак, за таких умов «точне відтворення навчальних процедур унеможлиблюється, тому технологічний процес стає не жорстким» [1]. Основна спрямованість гнучких технологій полягає у тому, щоб зробити процес навчання по-справжньому творчим й індивідуальним (П. Гусак). Отож, «гнучкість» технології можна розглядати як її адаптованість до конкретного процесу навчання, наприклад, до професійної підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності у закладі дошкільної освіти.

Висновок з дослідження і перспективи подальших розвідок. Як бачимо, взаємозалежність методики та технології навчання виявляється у їх ієрархічності (методика – технологія) та взаємокомпонентності (методика – у складі технології) як прикладу руху від опису дій (методики навчання) до процедури якісного виконання описаних дій – ефективного навчання з гарантованим якісним результатом (технології навчання).

Перспективи подальших досліджень убачаємо у розробці сучасних педагогічних технологій підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності.

Джерела та література

1. Баханов Костянтин. Технологізація процесу навчання: дидактичні та філософські виміри / Технологія навчання як дидактична категорія. Режим доступу: http://www.bdpu.org/scientific_published/Pedagogical_studios/19.
2. Белозерцев Е. П. Высшее профессиональное образование: идеология, содержание, технологии / Е. П. Белозерцев // Педагогика профессионального образования: [учебное пособие для студентов высших учебных заведений] – М.: Академия, 2007. – С. 239–284.
3. Воронов В. В. Воспитательные технологии и системы / В. В. Воронов // Педагогика: учеб. / Л. П. Крившенко [и др.]; под ред. Л. П. Крившенко. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – С. 168–195.
4. Гусак П. М. Підготовка учителя: технологічні аспекти / Гусак П. М. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1999. – 277 с.
5. Єфімова В. М. Професійна підготовка майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій / В. М. Єфімова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: педагогіка і психологія (Кримський державний гуманітарний інститут). – 2010. – Випуск 26. – частина 2. – С. 186–193.
6. Образцов П. И., Косухин В. М. Дидактика высшей военной школы: Учебное пособие. – Орел: Академия Спецсвязи России, 2004. – 317 с.
7. Осадченко І. І. Доцільність застосування технології ситуаційного навчання у підготовці майбутніх учителів початкової школи / І. І. Осадченко // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 1.43. – С. 1 – 16. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmdup_2013_1.43_4.pdf.
8. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології: інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти / І. П. Підласий. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. – 616 с.
9. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко / [за ред. О. І. Пометун]. – К.: Вид-во А.С.К., 2004. – 192 с.
10. Сентизова М. И. Педагогическое обеспечение подготовки будущих учителей к здоровьесберегающей деятельности: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Сентизова Мария Ивановна. – Якутск, 2008. – 266с.
11. Слостенин В. А. Педагогика: учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. / В.А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; под ред. В.А. Слостенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 576.

References

1. Bakhanov Kostiantyn. Tekhnolohizatsiia protsesu navchannia: dydaktychni ta filosofski vymiry / Tekhnolohiia navchannia yak dydaktychna katehoriia. Rezhym dostupu: http://www.bdpu.org/scientific_published/Pedagogical_studios/19.
2. Belozertsev E. P. Vysshee professyonalnoe obrazovanye: ideolohia, sodержanye, tekhnolohyy / E.P. Belozertsev // Pedahohyka professyonalnoho obrazovanyia: [uchebnoe posobyе dlia studentov vysshykh uchebnykh zavedeniy] – M.: Akademyia, 2007. – S. 239–284.
3. Voronov V. V. Vospytatelnye tekhnolohyy y systemy / V. V. Voronov // Pedahohyka: ucheb. / L. P. Kryvshenko [y dr.]; pod red. L. P. Kryvshenko. – M.: TK Velby, izd-vo Prospekt, 2006. – S. 168–195.
4. Husak P. M. Pidhotovka uchytelia: tekhnolohichni aspekty / Husak P. M. – Lutsk: RVV «Vezha» Volyn. derzh. un-tu im. Lesi Ukrainky, 1999. – 277 s.
5. Yefimova V. M. Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv do vykorystannia zdorov'iazberezhivalnykh tekhnolohii / V. M. Yefimova // Problemy suchasnoi pedahohichnoi

osvity. Seriya: pedahohika i psykholohiia (Krymskyi derzhavnyi humanitarnyi instytut). – 2010. – Vypusk 26. – chastyna 2. – S. 186–193.

6. Obraztsov P. Y., Kosukhyn V. M. Dydaktyka vysheii voennoi shkoly: Uchebnoe posobyie. – Orel: Akademyia Spetssviazhy Rossyy, 2004. – 317 s.

7. Osadchenko I. I. Dotsilnist zastotsuvannia tekhnolohii sytuatsiinoho navchannia u pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv pochatkovoii shkoly / I. I. Osadchenko // Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu.

8. Pidlasyi I. P. Praktychna pedahohika abo try tekhnolohii: interaktyvnyi pidruchnyk dlia pedahohiv rynkovoii systemy osvity / I. P. Pidlasyi. – K.: Vydavnychy Dim «Slovo», 2004. – 616 s.

9. Pometun O. I. Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia: Nauk.-metod. posib. / O. I. Pometun, L. V. Pyrozhenko / [za red. O. I. Pometun]. – K.: Vyd-vo A.S.K., 2004. – 192 s.

10. Sentyzova M. I. Pedahohycheskoe obespechenye podhotovky budushchykh uchytelii k zdorovesberehaiushchei deiatelnosti: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 / Sentyzova Maryia Ivanovna. – Yakutsk, 2008. – 266s.

11. Slastenin V. A. Pedahohyka: ucheb. posob. dlia stud. vyssh. ped. ucheb. zaved. / V.A. Slastenin, I. F. Isaev, E. N. Shyianov; pod red. V.A. Slastenina. – M.: Izdatelskiy tsentr «Akademyia», 2002. – 576.

Цыплюк Алина. «Педагогическая технология» и «методика обучения»: соотношение понятий в педагогической науке. Внимание сосредотачивается на теоретическом раскрытии содержательной сущности понятия «педагогическая технология», исследуется его соотношение с «методикой», которая выражает процедуру использования комплекса методов и приемов обучения. Выясняются характерные признаки, критерии, характеристики технологичности образовательного процесса высшей школы. Акцентируется на взаимозависимости феноменов «технология» и «методика» обучения, что выявляется в их иерархичности (методика – технология) и взаимокомпонентности (методика – в составе технологии) как пример движения от описания действий (методики обучения) к процедуре качественного выполнения описанных действий – эффективного обучения с гарантированным качественным результатом (технологии обучения).

Ключевые слова: педагогическая технология, методика обучения, образовательный процесс, обучение, педагогическое мастерство, модель.

Alina Tsypluk. “Pedagogical technology” and “teaching methodology”: correlation of concepts in pedagogical science. Attention is drawn to the theoretical disclosure of the substantive essence of the concept of "pedagogical technology", its correlation with "methodology", which expresses the procedure of using a complex of methods teaching. The characteristic features, criteria, characteristics of the technological process of the higher education are clarified. Emphasis is placed on the interdependence of the phenomena "technology" and "methodology" of learning, which is manifested in their hierarchy (methodology – technology) and intercomponentity (methodology – as part of technology) as an example of the movement from the description of actions (teaching methods) to the procedure of qualitative implementation of the described actions - effective quality assured learning (learning technologies). As the pedagogical process is based on a certain system of principles, pedagogical technology can be considered as a set of external and internal actions aimed at the consistent implementation of these principles in their objective relationships, where the personality of the teacher is fully manifested.

Keywords: pedagogical technology, teaching methodology, educational process, teaching, pedagogical skills, model.